

Bodø gjenreisningsnemnd og arbeidet med å få fart på gjenreisningen etter krigen.

Den 27.mai 1940 ble Bodø by bombet. 420 hus ble ødelagt, 380 av disse var beboelseshus med til sammen 1450 leiligheter. 3700 mennesker ble husløse. Gatene var ødelagte. Det samme gjaldt de elektriske ledningene, kloakken, telegrafene og en rekke butikker og lagerbygninger. Under okkupasjonen ble mange av de gjenstående husene revet fordi de sto i veien for tyske festningsanlegg. Byens befolkning levde under elendige boforhold i båter, hytter og små skur. Etter at freden kom og den største gledesrusen hadde lagt seg var det tid til å tenke på gjenreisning. Gjenreisningsplanen forelå, men det var vanskelig å realisere den: Det var vanskelig å få tak i materialer til bygging.

Gjenreisningen hadde startet opp så smått allerede sommeren 1945, men den kritiske mangelen på bygningsmaterialer hadde stoppet all bygging. Mangelen på byggeaktivitet førte også til økt arbeidsledighet blant håndverkerne i byen. Bodøs befolkning, handelsstanden og politikerne ønsket fart i gjenoppbyggingen.

Opprettelsen av Bodø kommunale gjenreisningsnemnd

I kjølvannet av dette og etter påtrykk fra mange organisasjoner og bedrifter, ble Bodø kommunale gjenreisningsnemnd opprettet. En av bedriftene som aksjonerte var Bodø Aktiebryggeri, som i brev til Bodø formannskap foreslo å opprette en gjenreisningskomite bestående av ingeniør Leif Aune, overlege dr Anton Gisle Johnson og kjøpmann Sigurd Koch. De skriver i sitt brev om ingeniør Aune: "Hans kompetanse er hevet over enhver tvil" og videre om doktor Johnsen: han "har skjøttet sine kommunale tillitsverv på en måte som avkrever respekt og beundring" og til sist om kjøpmann Koch: om "hans aldri sviktende interesse for byens utvikling fremgang og trivsel,"¹

Bodø formannskap vedtok 13. februar 1946 å opprette Bodø kommunale gjenreisningsnemnd. Nemnda besto av formann og daværende ordfører, ingeniør Leif Aune, overlege Anton G. Johnson, skipsreder Erling Sannes, malemester Gunnar Nielsen, foretningsfører Konrad

¹ Brev fra Bodø Aktiebryggeri til Bodø Formannskap, datert 25.01.1946

Karlsen og redaktør Sigurd Berglann. Mandatet nemnda fikk av formannskapet gikk ut på å ”overta og lede arbeidet for å fremme byens gjenreising” og å ”koordinere byens næringsorganisasjoner og private forhandlers anstrengelser for å skaffe materialer til gjenoppbygging”. Nemnda skulle også ”på saklig grunnlag fremme alle rimelige krav overfor gjenreisings- og forsyningsmyndighetene.”²

Allerede 19. februar om ettermiddagen holdt Bodø kommunale gjenreisningsnemnd konstituerende møte. Møte ble ledet av formann Leif Aune. Her ble det trukket opp retningslinjer for nemndas virksomhet og det ble vedtatt et foreløpig arbeidsprogram. I sin innberetning til Bodø formannskap skriver gjenreisningsnemnda om sitt arbeidsprogram: ”Bodø Kommunale Gjenreisningsnemnd vil til fremme av en hurtig gjenoppbygging av byen, rette forestillinger til statsmyndighetene og leilighetsvis gjennom presse og radio søke skape en opinion med sikte på at de krigsskadede strøk og dermed Bodø får preferanse ved fordeling av byggematerialer som landet for tiden rår over og kommer til å råde over i den nærmeste framtid.”³ Nemnda skriver også at deres oppgave vil være å søke kontakt med forretningsmenn og andre omsetningsorganer for varer. Det var stor konkurranse med andre steder om de knappe kvanta av materialer som fantes. Nemnda skulle ikke selv foreta kjøp eller salg, men forsøke å få i stand anvisning og adgang til kjøp av de ønskede materialene og hjelp til med en hurtigst mulig transport nordover til Bodø.

Nemnda utarbeidet også et budsjettforslag for tidsrommet frem til 1. juli 1946.

”Lønn til formann kr 1000,- pr mnd i 4 måneder	kr 4.000,-
Sekretær kr 700,- pr mnd i 4 måneder	kr 2.800,-
Kontorassistent kr 400,- pr måned i 3 måneder	kr 1.200,-
Kontor, vaks, lys, varme kr 200,- i 4 måneder	kr 800,-
Kontorinnredning, telegraf, telefon, porto, rekvisita	kr 1.200,-
Repr. I Oslo inkl. kontorhold kr 800,- i 4 måneder	kr 3.200,-
Reiser, representasjon m.v.	kr 6.800,-
Til sammen	kr 20.000,-”

² Axel Coldevin, Bodø by 1816-1966, s. 484

³ Brev fra Bodø Kommune Gjenreisningsnemnda til Bodø Formannskap, dater 20.02.1946

Bodø gjenreisningsnemnd opprettet også et kontor i Bodø som skulle være behjelpelig med å ordne tomtetildelinger og byggetillatelser.

Den første oppgaven for Bodø kommunale gjenreisningsnemnd var å skaffe seg oversikt over behovene for bygningsmateriell. De tok kontakt med handelsstanden, bygningsfirmaer og andre som kunne ha med gjenoppbyggingen å gjøre. Etter hvert hadde de skaffet seg en tilnærmet oversikt over hva slags bygningsmateriell det var behov for.

Nemnda hadde bestemt at for å avhjelpe på materialmangelen, måtte Bodøs situasjon gjøres kjent for statsmyndighetene. Medlemmene av nemnda bestemte seg derfor for å reise til Oslo for å konferere med statsmyndighetene og vareleverandørene. Om det var mulig ønsket nemnda å få i stand avtaler om levering av de nødvendige materialer. Det var også viktig å gjøre forholdene i Bodø kjent for allmennheten. Nemnda ville derfor forsøke å vekke opinionen. De måtte skaffe seg brei dekning i aviser, radio og fjernsyn for å få frem sitt budskap.

Bodø gjenreisningsnemnds reise til Oslo

Klokken 22.00, fredag den 8. mars 1946 reiste deler av Bodø Gjenreisningsnemnd med båt til Trondheim, for så å reise videre til Oslo. Overlege Anton G. Johnson, skipsreder Erling Sannes, malermester Gunnar Nielsen og disponent Michalsen var med. Formann ingeniør Leif Aune hadde allerede reist i forveien den 5. mars. På veien sørover til Oslo arbeidet delegasjonen med å utarbeide et konsept i forbindelse med sin henvendelse til statsministeren. Enkelte punkter ble etter diskusjon endret fordi de kunne "virke noe støtende og vise for lite positivitet"⁴.

Søndag 10. mars ankom så delegasjonen Trondheim. Her tok delegasjonen kontakt med Adresseavisen for å levere fra seg gjenpart av et intervju som redaktør Berglann og en journalist tidligere hadde utarbeidet. Dette og nytt billedstoff fra gjenreisningskomiteen skulle innsettes i avisen mandag. Komiteen tok også kontakt med Arbeideravisen og gjorde avtale om intervju når komiteen var på tur nordover.

⁴ Anton Johnson, Dagsrapport fra Bodø gjenreisningsnemnd, dagboksnotater

Mandag 11. mars ankom komiteen Oslo. Her tok de inn på Hotell Continental og gjorde seg klar for møte med statsminister Einar Gerhardsen og statsråd Torp. På hotellet ble deputasjonen oppsøkt av representanter for Aftenposten, som fikk presentert komiteens oppdrag i Oslo. Aftenposten kom allerede i aftenutgaven samme dag med en artikkel om bodøkomiteen og dens oppdrag i Oslo.

Aftenposten 11.03.1946

I Bodø var reguleringsplanen for gjenoppbygging av byen allerede godkjent. Det var gitt mange byggetillatelse og mange av bygningstegningene var allerede godkjent. Problemet var at det ikke var trematerialer nok. Mye av landets oppmerksomhet var rettet mot Finnmark og den gjenoppbyggingen som måtte gjøres der. Det betydde at Bodø var kommet i bakgrunnen.

”Vår by er den mest ødelagte sønnafor Finnmark” sier ingeniør Leif Aune i et intervju til Aftenposten 11.03.1946. Bodø var av regjeringen henvist til å kjøpe trematerialer fra bruk i Nordland og Trøndelag. De samme reglene gjaldt for kjøp av murstein. Ingeniør Aune mente at de store brukene i Trøndelag hadde nok med å få levert tremateriale til de krigsskadede

byene i sitt eget fylke. Steinkjer og Namsos hadde også fått store skader under krigen og måtte gjenoppbygges. Finnmark hadde anledning til å kjøpe trematerialer og murstein fra hele landet. Komiteen ville arbeide for at Bodø også fikk anledning til å kjøpe trematerialer og murstein fra Sør-Norge eller Sverige. De ønsket å kunne handle på de samme betingelsene som Finnmark.

Bodø gjenreisningsnemnd mente også at trematerialene måtte skaffes så snart som mulig. Byggesesongen i nord var mye kortere enn i sør, så det var derfor viktig å komme i gang med byggingen så tidlig på våren som mulig. Bygningsmaterialene måtte være i Bodø i midten av mai hvis ikke sesongen skulle bli ødelagt. Året før måtte påbegynte bygg stoppes på grunn av materialmangel. Det var derfor viktig for komiteen å få gjort avtaler om levering av trematerialer, sanitær-materiell, elektrisk materiell og mye annet så snart som mulig, og å få disse skipet nordover til Bodø.

Gjenreisningsnemnda hadde også et ønske om å få i stand en avtale med statsmyndighetene om fraktutjevning. Det ville bli dyrere og en hardere økonomisk belastning å bygge i Bodø enn i andre deler av landet. I tillegg til kostnadene for selve materialene kom kostnadene for frakt.

Deputasjonen vender hjem

Morgenbladet skrev 01.04.1946 under tittelen "Bodø skal bli by igjen!" at "Hovedtittelen i denne artikkelen har vært slagordet for alle som har hatt med gjenreisningen av Bodø by å gjøre siden de tyske rovfly la byen i grus, og nå ser det ut til at slagordet skal oppfylles."⁵ I løpet av de 14 dagene hadde deputasjonen fra Bodø gjenreisningsnemnd hadde arbeidet i Oslo, hadde den fått ordnet mange avtaler. Medlemmene hadde hatt møte med statsminister Einar Gerhardsen, statsråd Oskar Torp, Gjenreisningsdirektoratet, Nasjonalhjelpen, Norges Trelastforbund, Norges Håndverkerforbund og mange store bedrifter innenfor bygningsbransjen. Bodø, som tidligere var blitt henvist til å kjøpe trematerialer fra bruk i Nordland eller Trøndelag, hadde nå fått tillatelse til å handle fra Østlandet. Det samme gjaldt for murstein som også nå kunne kjøpes fra Østlandet. Sement kunne kjøpes fra Tysfjord. I tillegg hadde nemnda hatt en rekke møter og telefonisk kontakt med forskjellige forhandlere og byggherrer om de forhold som rådet i Bodø. Overlege Johnsen mente at dette i tillegg til

⁵ Morgenbladet, 01.04.1946

den offentlige propaganda hadde betydning for saken. Han skrev i sine dagboknotater ”Deputasjonen har kunnet konstatere at gjenreisningssaken for Bodø i Oslo har vakt en betydelig oppsikt, og har vært gjenstand for interesse og meget velvilje.”⁶

Spørsmål om fraktutjevning for materialer kjøpt på Østlandet var også en sak nemnda diskuterte med statsråd Torp som lovet å se på saken.

Gjenreisningskomiteen hadde også gjort en viktig jobb med å spre sitt budskap. Mange av de store avisene hadde skrevet om komiteen og dens håp og ønsker for turen.

Gjenreisningsnemnda hadde gjennom sitt arbeid i Oslo lagt forholdene til rette for byggevirkksomheten i Bodø for både inneværende år og årene fremover. Anton Gisle Johnsen skrev: ”Deputasjonens arbeid har åpnet døren og mener seg hermed å ha utført den oppgave den hadde satt seg fore, og som byen kunne vente oppfylt. Den vil nå overlate initiativet til de byggende, men vil selvsagt gjennom sin nevnd i Bodø fortsatt legge seg i selen og yde alt den kan til gjenreisningen.”⁷

Uten dette arbeidet ville det vært vanskelig for byggherrene å skaffe tilveie nødvendig materiell. Gjenreisningen ville stanset opp, og byens utvikling ville stått i fare for å sakke akterut. På bakgrunn av det arbeidet nemnda hadde gjort skjøt gjenoppbyggingen fart. I 1946 ble det bygget 10 hus med til sammen 28 leiligheter, i 1947 hele 68 hus med 119 leiligheter, i 1948 totalt 53 hus med 83 leiligheter. Allerede høsten 1950 hadde Bodø like mange leiligheter som før krigen. Gjenreisningsnemnda hadde gjort en svært viktig jobb for gjenreisning av Bodø by.

Gjenreisningsnemnda skulle i utgangspunktet bare virke til gjenreisningen var kommet i gang, for så å bli oppløst. Den skulle imidlertid bestå i mange år og ble ikke oppløst før i 1952. Gjenreisningsnemndas kontor i Bodø ble opprettholdt i denne perioden. Den hjalp til med byggetillatelse, erstatninger, tomtetildelinger og koordinerte arbeidet med gjenoppbyggingen. De siste årene var redaktør Sigurd Berglann formann.

⁶ Anton Johnson, dagboksnotater, s. 37

⁷ Anton Johnson, dagboksnotater, s. 38

Oversikt over kilder:

Axel Coldevin, Bodø by 1816-1966, Utgitt av Bodø kommune 1966

Privat arkivmateriale fra Anton Gisle Johnson:

Brev fra Bodø Aktiebryggeri til Bodø Formannskap, datert 25.01.1946

Brev fra Bodø Kommune Gjenreisingsnemnda til Bodø Formannskap, dater 20.02.1946

Anton Johnson, Dagsrapport fra Bodø gjenreisingsnemnd, dagboksnotater

Nordlandsposten, 08.03.1946 – ”Bodø kommunale gjenreisningsnemnd arbeider!”

Nordlandsposten, 08.03.1946 – ”Bodø gjenreisningsnevnds budsjett.”

Aftenposten, 11.03.1946 – ”Bodø klar for gjenoppbyggingen”

Arbeiderbladet, 12.03.1946 – ”Bodø har lagt alt til rett for gjenoppbyggingen”

Nasjonen, 12.03.1946 – Gjenreisningsarbeidet i Bodø sinkes av materialmangel.”

Arbeiderbladet, 25.03.1946 - ”Nordland får materialer fra Sør-Norge og fraktutjevning.”

Morgenbladet, 01.04.1946 – ”Bodø skal bli by igjen!”